

HRVATSKI STANDARDNI JEZIK I IDIOMI U ODGOJNO-OBRAZOVNOM RADU ODGOJITELJA

Marta Volarić, Tamara Turza-Bogdan, Lidija Cvikić
Zagreb

Sažetak: Rad prikazuje istraživanje mišljenja odgojitelja o uporabi hrvatskoga standardnog jezika i zavičajnoga idioma koji pripada čakavskom narječju u okviru odgojno-obrazovnog rada. Ispitanici su odgojitelji iz Primorsko-goranske županije, a ispitivale su se situacije u komunikaciji s djecom i u profesionalnim aktivnostima s odraslima u odnosu na uporabu standardnoga hrvatskog jezika i zavičajnoga govora te njihova samoprocjena uporabe narječja. Također se nastojalo utvrditi postoji li povezanost između uporabe čakavskoga narječja s obzirom na dob i godine radnog iskustva ispitanika. Rezultati su pokazali da većina odgojitelja u profesionalnom kontekstu izjavljuje kako se služi standardnim hrvatskim jezikom te da ne postoji značajna razlika u uporabi govora čakavskoga narječja s obzirom na dob ili radno iskustvo ispitanika.

Ključne riječi: hrvatski standardni jezik, govorni idiom, vrtić, rana pismenost

1. UVOD

U ranoj dobi jezična komunikacija s djetetom predstavlja jedan od najvažnijih preduvjeta njegova kasnijega jezičnog, ali i cjelokupnoga razvoja. Jezična komunikacija ne može biti uspješna bez razvoja jezika, a ovladavanje jezikom u djece rane i predškolske dobi zahtijeva prisutnost govornih i jezičnih modela te poticajno okružje (Turza-Bogdan i Cvikić 2023). Usvajajući materinski jezik, dijete zapravo usvaja konkretan govorni obiteljski i okolinski (zavičajni) idiom. Općenito, osim najuže okoline, u predškolskoj dobi na usvajanje jezika utječe i boravak u vrtiću te jezični unos preko medija (Aladrović Slovaček 2021). Ovisno o dje-

tovu neposrednom jezičnom okružju, u vrtiću se dijete može susresti s idiomima više ili manje različitima od obiteljskoga, što uključuje i standardni jezik (Pavličević-Franić 2005). U odgojno-obrazovnom radu neophodno je ciljano jezično poticati dijete kako bi se uspješno razvijale sve sastavnice materinskoga jezika (Prebeg-Vilke 1991). Odgojitelj je jezični uzor, a poticanje jezičnoga razvoja utječe na usvajanje predvještina čitanja i pisanja koje su osnova za kasnije školsko ovladavanje čitanjem i pisanjem. Dakle, govoreni jezik povezan je s razvojem pismenosti već u ranome jezičnom razvoju, a postupnim uvođenjem djeteta u novi jezični modalitet, pisani jezik, značajno se pridonosi njegovu kasnijem ovladavanju jezikom na svim razinama (Kuvač Kraljević i sur. 2015). Stoga u razvoju jezika i dječjega govora te daljnjem razvoju rane pismenosti vrtić ima nezaobilaznu ulogu (Miljak 1987).

Imajući na umu važnost predškolskoga razdoblja za razvoj pismenosti, recentna istraživanja sve se više bave kompetencijama odgojitelja vezanima uz to područje dječjega razvoja (Pavličević-Franić i Kovačević 2003; Kuvač Kraljević i sur. 2015; Turza-Bogdan i Cvikić 2023; Vignjević 2025), a pozornost se posvećuje i profesionalnomu razvoju odgojitelja upućivanjem na konkretne aktivnosti poticanja razvoja razne pismenosti koje su usklađene upravo s jezičnim obilježjima hrvatskoga jezika (v. Turza-Bogdan i Cvikić 2023). Naime, u svojem prirodnom komunikacijskom okružju dijete se prirodno izražava jezikom (idiomom) kojim je ovladalo, a standardni jezik spontano se usvaja preko različitih poticajnih izvora (književnosti, filma, medija, televizije, govorne situacije). Stoga prikladno poticanje jezičnoga razvoja znači da djetetu treba omogućiti da se slobodno izražava, na standardnom jeziku ili dijalektu, glasno ili tiho, ekstrovertirano ili introvertirano (Velički 2009). Istraživanja neposredne odgojno-obrazovne prakse pokazala su da na konkretne postupke učitelja ne utječe samo njihovo znanje, već i njihova uvjerenja (Borg 2003, Burns, Freeman i Edwards 2015). Učiteljska kognicija, kao splet učiteljskih znanja, uvjerenja i mišljenja (Borg 2003), ima bitnu ulogu i u razvoju dječje pismenosti (Squires i Bliss 2004). Stoga ju je važno istraživati, posebno kada se uzme u obzir činjenica da se uvjerenja oblikuju u ranom razdoblju profesionalnoga života i otporna su na

promjene (Williams i Burden 1997). Kao što je već rečeno, jezikom se može ovladati jedino ako smo jeziku izloženi, stoga je od velike važnosti istražiti kakvom su jeziku djeca izložena u odgojno-obrazovnoj ustanovi. U kontekstu hrvatskoga jezika to znači istražiti suodnos izloženosti zavičajnomu i standardnomu idiomu hrvatskoga jezika. Naime, u kontekstu materinskoga hrvatskog jezika uvriježio se pojam okomite višjezičnosti kada govorimo o usvajanju njegovih različitih idioma (Pavličević-Franić 2005). I dok se okomita višjezičnost prepoznaje u kurikulskim dokumentima i nastavnoj praksi u osnovnoj školi (Cvikić i Novak-Milić 2015, Turza-Bogdan, Cvikić i Svetec 2016, Turza-Bogdan i Cvikić 2020, Cvikić i Turza-Bogdan 2022), tu je temu u hrvatskome kontekstu predškolskoga odgoja i obrazovanja potrebno sustavnije istražiti. Tek jedno do sada provedeno istraživanje među budućim odgojiteljima (Cvikić i Knežević 2023) pokazalo je da studentima ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja nedostaju dubinsko razumijevanje odnosa hrvatskoga standardnog jezika i ostalih idioma te da većina ispitanih budućih odgojitelja nema jasno formirano mišljenje o ulozi različitih idioma u neposrednom odgojno-obrazovnom radu. Ovaj rad pokušaj je da saznamo više o tom vidu jezične prakse odgojitelja.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovoga rada istražiti mišljenja odgojitelja o uporabi standardnoga jezika i nestandardnih idioma u radu s djecom. Istraživanje je provedeno za potrebe izrade diplomskoga rada *Samoprocjena uporabe hrvatskog standardnog jezika i nestandardnih idioma u govoru odgojitelja* na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U ispitivanju su sudjelovali odgojitelji iz Primorsko-goranske županije, a provedeno je u ožujku i travnju 2025. godine. U istraživanju su postavljena sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kojim se jezičnim idiomima služe odgojitelji na području Primorsko-goranske županije u svojem odgojno-obrazovnom radu?
2. Postoji li razlika u uporabi dijalekta s obzirom na radno iskustvo?

3. Kakva su uvjerenja odgojitelja kada je riječ o uporabi dijalekta u odgojno-obrazovnom radu?

S obzirom na navedena pitanja postavljene su sljedeće hipoteze.

Hipoteza 1: Odgojitelji na području Primorsko-goranske županije u odgojno-obrazovnom radu više upotrebljavaju standardni hrvatski jezik nego čakavsko narječje.

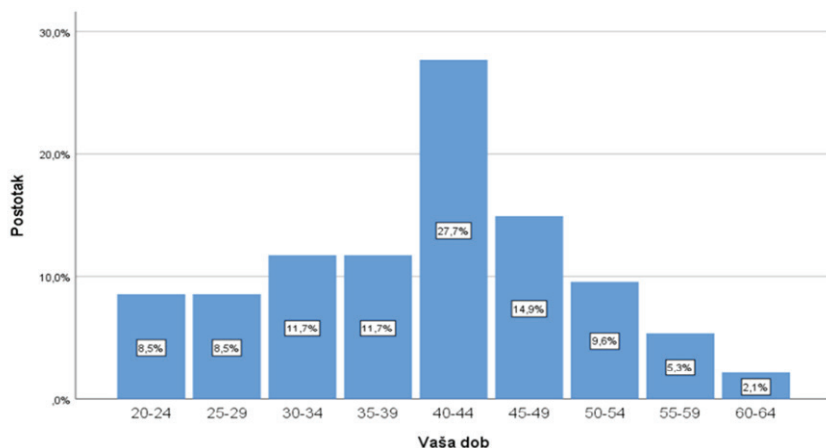
Hipoteza 2: Nema razlike u uporabi dijalekta u profesionalnim aktivnostima s obzirom na radno iskustvo ispitanika.

Hipoteza 3: Odgojitelji smatraju da je uporaba narječja u odgojno-obrazovnim ustanovama poželjna.

2.1. UZORAK I DOB ISPITANIKA

Ispitanici su bili odgojitelji koji rade u vrtićima čiji su osnivači jedinice lokalne samouprave na području Primorsko-goranske županije, iz gradova Rijeke, Opatije, Crikvenice, Kastva, Kraljevice, Krka, Malog Lošinja, Cresa i Delnica te općina Viškovo i Kostrena.

Uzorak ispitanika činile su 94 osobe, od čega su 92 (97,9 %) ispitanika bila ženskoga spola i dva (2,1 %) ispitanika muškoga spola. Ispitanici su grupirani po dobi u skupine u intervalima od pet godina (Slika 1). Najveći udio ispitanika bio je u dobi od 40 do 44 (27,7 %) godine i od 45 do 49 (14,9 %) godina. U dobi od 65 do 69 godina nije bio ni jedan ispitanik.

Slika 1. Dob ispitanika

Radno iskustvo ispitanika također je grupirano u skupine u intervalima od pet godina (Tablica 1). Iz Tablice 1 vidljivo je kako najveći broj ispitanika, njih 22 (23,4 %), ima od 16 do 20 godina radnog iskustva. Slijede ispitanici, njih 19 (20,2 %), od 11 do 15 godina radnog iskustva. Jednak je broj ispitanika, njih 7 (7,4 %), u dobi od 26 do 35 godina, a najmanji broj ispitanika, njih 2 (2,1 %), ima od 36 do 40 godina radnog iskustva.

Tablica 1. Radno iskustvo ispitanika (u godinama)

Radno iskustvo ispitanika (u godinama)	0 – 5	6 – 10	11 – 15	16 – 20	21 – 25	26 – 30	31 – 35	36 – 40
<i>N</i>	17	11	19	22	9	7	7	2
%	18,1	11,7	20,2	23,4	9,6	7,4	7,4	2,1

2.2. INSTRUMENT ISTRAŽIVANJA I OBRADA PODATAKA

Za provedbu istraživanja oblikovan je anketni upitnik. Osim socio-demografskih podataka o spolu, dobi i godinama radnoga staža, upitnik je sadržavao tri skupine pitanja vezanih uz uporabu standardnoga hrvatskog jezika i/ili čakavskoga dijalekta u radu. Prva skupina pitanja odnosila se na uporabu jezika u formalnim i neformalnim situacijama s djecom, roditeljima i sustručnjacima te uporabu jezika u slobodno vrijeme. Ta je skupina sadržavala pitanja višestrukoga izbora. Druga se skupina sastojala od tvrdnji o uporabi standardnoga jezika i dijalekta s kojima su ispitanici trebali izraziti svoje slaganje ili neslaganje s pomoću petostupanjske ljestvice Likertova tipa. Posljednju su skupinu činila pitanja otvorenoga tipa. Ona su se odnosila na situacije i aktivnosti u kojima ispitanici upotrebljavaju zavičajni govor (čakavski dijalekt) te na mogućnost postavljanja pitanja i dodatnih navoda vezano za temu istraživanja. Rezultati istraživanja statistički su analizirani u programu IBM SPSS Statistics. Deskriptivni pokazatelji za promatrana pitanja obuhvaćali su frekvencije odgovora, postotke, aritmetičke sredine ($\bar{x}$) i medijan

(Md). Za provjeru hipoteza korišten je hi-kvadrat test koji pokazuje vjerojatnost povezanosti između dviju varijabla.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

3.1. UPORABA JEZIKA U PROFESIONALNIM I PRIVATNIM SITUACIJAMA

Prvu skupinu pitanja činila su pitanja o uporabi jezika u različitim situacijama koje se odnose na privatni i profesionalni život ispitanika. Ukupno je ova skupina obuhvaćala šest pitanja s istim ponuđenim odgovorima. Rezultati su prikazani u Tablici 1.

Tablica 1. *Uporaba jezika u profesionalnim i privatnim situacijama (u N i %)*

	Hrvatskim standardnim jezikom	Zavičajnim (čakavskim) govorom	I hrvatskim standardnim jezikom i zavičajnim idiomom	Ukupno
Kojim se jezikom služite...				
...u radu s djecom u odgojno-obrazovnoj skupini?	49 (52,1%)	0	45 (47,9 %)	94 (100 %)
... u komunikaciji s roditeljima djece?	68 (72,3 %)	0	26 (27,7 %)	94 (100 %)
... u komunikaciji sa stručnim timom?	78 (83 %)	0	16 (17 %)	94 (100 %)
...u šetnji ili izletu s djecom?	78 (83 %)	0	16 (17 %)	94 (100 %)
... pri pisanju pedagoške dokumentacije?	93 (98,9 %)	0	1 (1,1 %)	94 (100 %)
...u slobodno vrijeme?	42 (44,7 %)	11 (11,7 %)	41 (43,6 %)	94 (100 %)

Rezultati prikazani u Tablici 1 pokazuju da se u profesionalnim situacijama većina odgojitelja služi hrvatskim standardnim jezikom, a nešto

manji postotak mješavinom standardnoga jezika i zavičajnoga idioma. Situacija u kojoj je najviše odgojitelja izjavilo da se služi standardnim jezikom jest pisanje pedagoške dokumentacije, što su odgovorili svi ispitanici ($n = 93$ ili $98,9\%$), osim jednoga. Profesionalna situacija u kojoj je najmanje ispitanika izjavilo da se služi standardnim jezikom jest komunikacija s djecom tijekom rada u odgojno-obrazovnoj skupini. U toj se situaciji standardnim jezikom služi 49 ispitanika ($52,1\%$), dok je 45 ispitanika ($47,9\%$) izjavilo da se služi i zavičajnim idiomom i standardnim jezikom. Ni za jednu profesionalnu situaciju ni jedan odgojitelj nije odgovorio da se služi isključivo zavičajnim (čakavskim) idiomom. Iz odgovora odgojitelja primjećuje se kako se uporaba standardnoga jezika povećava što je formalnija situacija (pisanje dokumentacije, komunikacija sa stručnim timom). S druge strane, u slobodno vrijeme standardnim se jezikom služi manje od polovice ispitanika, njih 43 ($44,7\%$), približno jednak broj ispitanika, njih 41 ($43,6\%$), služi se obama idiomima, a to je ujedno i jedina situacija za koju su ispitanici izjavili da se služe isključivo čakavskim idiomom, samo njih 11 ($11,7\%$).

Hi-kvadrat analiza pokazala je statistički značajne razlike u uporabi idioma u navedenim situacijama ($\chi^2(10, N = 564) = 260,7$ $p < .001$). Time je potvrđena prva hipoteza kojom se pretpostavljalo da se odgojitelji na području Primorsko-goranske županije u odgojno-obrazovnom radu više koriste standardnim hrvatskim jezikom nego čakavskim narječjem.

3.2. UPORABA ČAKAVSKOGA IDIOMA S OBZIROM NA VRSTU AKTIVNOSTI U ODGOJNO-OBRAZOVNOM RADU

S obzirom na to da su odgojitelji izjavili da se u neposrednom odgojno-obrazovnom radu s djecom služe različitim idiomima (45 ispitanika, odnosno $47,9\%$, izjavilo je da se služi i zavičajnim idiomom i standardnim jezikom), zanimalo nas je razlikuje li se uporaba idioma s obzirom na vrstu odgojno-obrazovnih aktivnosti koje odgojitelji provode. S pomoću petostupanjske ljestvice Likertova tipa (1 – nikad, 2 – rijetko, 3 – ponekad, 4 – često, 5 – uvijek) ispitanici su trebali procijeniti koliko se često služe zavičajnim čakavskim idiomom u različitim vrstama

aktivnosti. Ponuđeno je sedam vrsta aktivnosti: životno-praktične i radne aktivnosti, raznovrsne igre, društvene i društveno-zabavne aktivnosti, umjetničke aktivnosti, aktivnosti raznovrsnog stvaranja i izražavanja djeteta, istraživačko-spoznajne aktivnosti te aktivnosti na otvorenom i aktivnosti s kretanjem. Odgovori ispitanika prikazani su u Tablici 2.

Tablica 2. Čestota uporabe zavičajnoga idioma s obzirom na vrstu odgojno-obrazovne aktivnosti

Koliko se često služite zavičajnim čakavskim govorom u provedbi...	1 – nikada (f)	2 – rijetko (f)	3 – ponekad (f)	4 – često (f)	5 – uvijek (f)	Ukupno
...životno-praktičnih i radnih aktivnosti	36	16	35	7	0	94
...raznovrsnih igara	44	16	28	6	0	94
...društvenih i društveno-zabavnih aktivnosti	39	15	32	8	0	94
umjetničkih aktivnosti	47	19	23	6	0	94
aktivnosti raznovrsnog stvaranja i izražavanja	42	17	29	6	0	94
istraživačko-spoznajnih aktivnosti	47	20	22	5	0	94
aktivnosti na otvorenom i aktivnosti s kretanjem	45	12	30	7	0	94

Rezultati prikazani u Tablici 2 pokazuju da je za sve navedene aktivnosti najčešći odgovor bio da se pri njihovoj provedbi odgojitelji nikada ne služe čakavskim zavičajnim idiomom. Ovisno o aktivnosti, takav je odgovor davalo od 36 (38 %) do 47 (50 %) ispitanika. No, vrlo je sličan broj ispitanika izjavio da se čakavskim govorom pri provedbi aktivnosti služi ponekad – od 22 ispitanika (23 %) do 35 (37 %) ispitanika. Nešto manje od toga služi se čakavskim dijalektom rijetko, od 12 (13 %) do 20

(21 %) ispitanika, ovisno o aktivnostima. Čakavskim se idiomom u navedenim aktivnostima iznimno malen broj ispitanika služi često – od pet (5 %) do osam (8,5 %) ispitanika. Nitko od ispitanika ni za jednu vrstu aktivnosti nije izjavio da ju uvijek provodi služeći se narječjem.

Kada se izračuna srednja vrijednost za svaku aktivnost (Slika 2), vidljivo je da odgojitelji na čakavskome idiomu najčešće provode životno-praktične te društvene i društveno-zabavne aktivnosti, a najrjeđe istraživačko-spoznajne aktivnosti i raznovrsne igre.

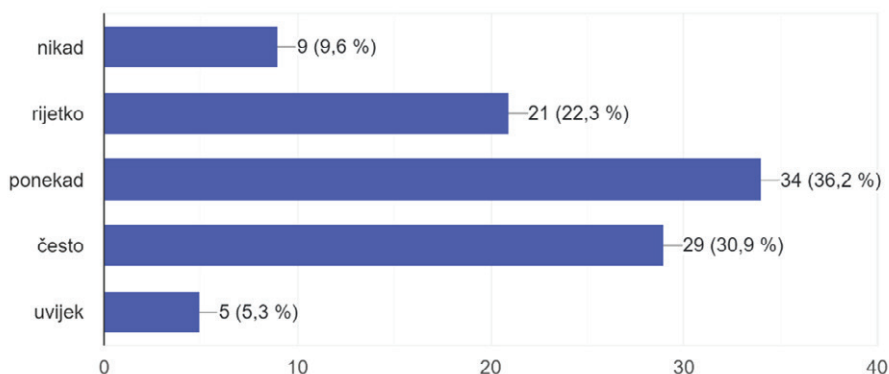

Slika 2. *Provođenje aktivnosti na čakavskom – srednja vrijednost*

Kako bi se utvrdilo ovisi li uporaba čakavskoga idioma o dobi ispitanika, provedena je hi-kvadrat analiza. No, analiza nije pokazala značajne razlike u dobi ispitanika i uporabi zavičajnoga idioma u provedbi različitih vrsta aktivnosti: životno-praktične i radne aktivnosti ($\chi^2 = 0,30$, $p = 0,96$), raznovrsne igre ($\chi^2 = 1,17$, $p = 0,76$), društvene i društveno-zabavne aktivnosti ($\chi^2 = 4,07$, $p = 0,25$), umjetničke aktivnosti ($\chi^2 = 4,20$, $p = 0,24$), aktivnosti raznovrsnog stvaranja i izražavanja djeteta ($\chi^2 = 6,50$, $p = 0,09$), istraživačko-spoznajne aktivnosti ($\chi^2 = 4,02$, $p = 0,26$) i aktivnosti na otvorenom i s kretanjem ($\chi^2 = 3,69$, $p = 0,30$). U svim je vrstama aktivnosti $p > 0,05$, što znači da nije uočena statistički značajna razlika s obzirom na radno iskustvo ispitanika, čime druga hi-

poteza nije potvrđena. Ispitanici se u pojedinim aktivnostima koje provode u odgojno-obrazovnom radu s djecom u većoj ili manjoj mjeri služe čakavskim idiomom bez obzira na godine radnoga iskustva.

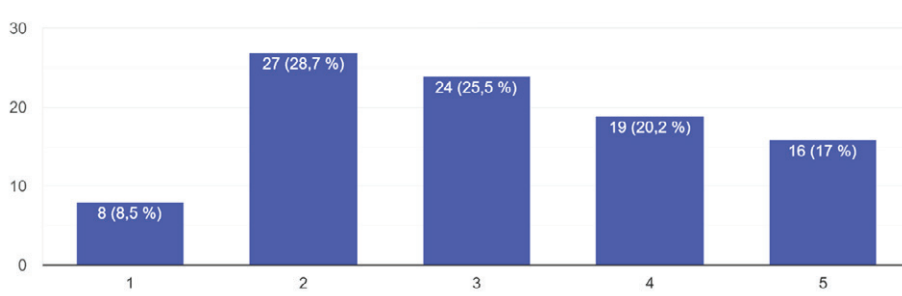
Upitnikom se istražio i odnos odgojitelja prema dječjim iskazima ostvarenima na zavičajnom idiomu. Ispitanicima su ponuđene dvije tvrdnje. Prva je tvrdnja bila *U komunikaciji s djecom ponovim njihove iskaze na standardnom hrvatskom jeziku* te petostupanjska ljestvica Likertova tipa kojom su iskazali slaganje s tvrdnjom (1 – nikada, 2 – rijetko, 3 – ponekad, 4 – često, 5 – uvijek). Rezultati su prikazani na Slici 4. Druga je tvrdnja bila *Jezično izražavanje djece ne treba ispravljati*, uz koju je također ponuđena petostupanjska ljestvica (od 1 – uopće se ne slažem do 5 – u potpunosti se slažem). Rezultati druge tvrdnje prikazani su na Slici 5.

Slika 4. *U komunikaciji s djecom ponovim njihove iskaze na standardnom hrvatskom jeziku.*

Slika 4 prikazuje da je najveći je broj ispitanika, njih 34 (36,2 %), izjavio da dječje iskaze ponekad ponavlja na standardnome jeziku. Nešto manji broj ispitanika, njih 29 (30,9 %), to čini često, a uvijek samo pet (5,3 %) ispitanika. S druge strane, djetetov iskaz ostvaren na zavičajnome idiomu 21 (22,3 %) ispitanik rijetko ponavlja na standardnome hrvatskom jeziku, a njih devet (9,6 %) to nikada ne čini.

Kada je riječ o uvjerenjima o ispravljanju dječjih izričaja, Slika 5 pokazuje da se 27 (28,7 %) ispitanika ne slaže s tvrdnjom da dječje izražavanje ne treba ispravljati, ali tek nešto manji udio ispitanika, njih 24 (25,5 %), nema izraženo mišljenje o toj tvrdnji. Ukupno oko trećine ispitanika smatra da djecu ne treba ispravljati – 19 ispitanika (20,2 %) s tom se tvrdnjom slaže, a njih 16 (17 %) u potpunosti se slaže.

Slika 5. *Jezično izražavanje djece ne treba ispravljati.*

3.3. UVJERENJA ODGOJITELJA O UPORABI RAZLIČITIH IDIOMA

Druga skupina pitanja u anketnome upitniku ispitivala je uvjerenja odgojitelja o uporabi različitih idioma hrvatskoga jezika. Ispitanicima su ponuđene tvrdnje, a slaganje s određenom tvrdnjom trebali su procijeniti na petostupanjskoj ljestvici Likertova tipa (od 1 – uopće se ne slažem do 5 – u potpunosti se slažem). Ponuđene su sljedeće tvrdnje: *Volim se služiti zavičajnim govorom u radu s djecom.*, *Nestandardni jezični izričaji nisu prikladni za komunikaciju u odgojno-obrazovnom kontekstu.*, *Svatko ima pravo na radnom mjestu upotrebljavati jezični oblik koji najbolje odražava njegov identitet.*, *Važno je prilagoditi način izražavanja (dijalektno ili standardno) ovisno o komunikacijskoj situaciji.*, *Hrvatski su dijalekti sve više ugroženi pa je važno poticati djecu na dijalektnu komunikaciju.* Odgovori ispitanika prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. *Uvjerjenja odgojitelja u uporabi različitih idioma*

	1 – uopće se ne slažem	2 – ne slažem se	3 – niti se slažem niti se ne slažem	4 – slažem se	5 – u potpunosti se slažem	Ukupno
<i>Volim se služiti zavičajnim govorom u radu s djecom.</i>	13	12	25	28	16	94
<i>Nestandardni jezični izričaji nisu prikladni za komunikaciju u odgojno-obrazovnom kontekstu.</i>	33	26	23	9	3	94
<i>Svatko ima pravo na radnom mjestu upotrebljavati jezični oblik koji najbolje odražava njegov identitet.</i>	17	26	31	13	7	94
<i>Važno je prilagoditi način izražavanja (dijalektno ili standardno) ovisno o komunikacijskoj situaciji.</i>	1	0	3	32	57	94
<i>Hrvatski su dijalekti sve više ugroženi pa je važno poticati djecu na dijalektnu komunikaciju.</i>	1	5	23	38	26	94

Najveći broj ispitanika, njih 28 (29,8 %), slaže se s tvrdnjom da se voli služiti zavičajnim govorom u radu s djecom. No, gotovo jednak udio ispitanika, njih 25 (26,6 %), neutralno se izrazio prema toj tvrdnji. S tvrdnjom se uopće ne slaže 13 ispitanika (13,8 %), a u potpunosti se slaže 16 (17 %) ispitanika.

Tvrdnju da nestandardni jezični izričaji nisu prikladni za komunikaciju u odgojno-obrazovnom kontekstu odbacuje većina ispitanika, njih 33 (35,1 %) u potpunosti se ne slaže s tom tvrdnjom, a njih 26 (27,7 %) s tvrdnjom se ne slaže. Gotovo četvrtina ispitanika, njih 23 (24,5 %), nema izraženo mišljenje o toj tvrdnji. Ukupno se samo nešto više od 10 % ispitanika slaže s tvrdnjom – njih tri (3,2 %) u potpunosti, a njih se devet (9,6 %) slaže.

Većina ispitanika, njih 31 (33 %), nema jasno izražen stav o tome imaju li pravo na radnome mjestu služiti se jezičnim oblikom koji najbolje odražava njihov identitet. No, ukupno gledano, vidljiva je tendencija negativnoga mišljenja o toj tvrdnji jer se 26 ispitanika (27,7 %) s tom tvrdnjom ne slaže, a 17 ispitanika (18,1 %) u potpunosti se ne slaže. Pravo na samostalan odabir jezičnoga idioma na radnome mjestu ukupno podupire nešto manje od 20 % ispitanika (s tvrdnjom se slaže 13 ispitanika (13,8 %), a u potpunosti se slaže sedam ispitanika (7,4 %)).

Općenito, velika većina ispitanika smatra da je važno prilagoditi način izražavanja komunikacijskoj situaciji. S tom se tvrdnjom u potpunosti slaže 57 (60,6 %) ispitanika, a slažu se 32 (34 %) ispitanika. Samo tri ispitanika nemaju izražen stav prema toj tvrdnji, a jedan se ispitanik u potpunosti ne slaže.

Posljednja se tvrdnja odnosila na uvjerenje odgojitelja o budućnosti hrvatskih dijalekata. Većina ispitanika općenito se slaže s tvrdnjom da su hrvatski dijalekti ugroženi pa je zato važno poticati djecu na dijalektnu komunikaciju. S tom se tvrdnjom slaže 38 (40,4 %) ispitanika, a u potpunosti se slaže 26 (27,7 %) ispitanika. Oko četvrtine ispitanika, njih 23 (24,5 %), nema jasno izražen stav o toj tvrdnji, a samo se nekoćina ispitanika s tvrdnjom ne slaže.

Tablica 4 prikazuje srednju vrijednost odgovora na tvrdnje.

Tablica 4. *Uvjerenja odgojitelja o uporabi različitih idioma – srednja vrijednost*

	$\bar{x}$
<i>Volim se služiti zavičajnim govorom u radu s djecom.</i>	3,23
<i>Nestandardni jezični izričaji nisu prikladni za komunikaciju u odgojno-obrazovnom kontekstu.</i>	2,18
<i>Svatko ima pravo na radnom mjestu upotrebljavati jezični oblik koji najbolje odražava njegov identitet.</i>	2,65
<i>Važno je prilagoditi način izražavanja (dijalektno ili standardno) ovisno o komunikacijskoj situaciji.</i>	4,55
<i>Hrvatski su dijalekti sve više ugroženi pa je važno poticati djecu na dijalektnu komunikaciju.</i>	3,89

Rezultati prikazani u Tablici 4 pokazuju da se ispitanici u najvećem stupnju slažu s tvrdnjom da je odabir jezičnoga idioma potrebno prilagoditi komunikacijskoj situaciji ($\bar{x} = 4,55$), a nešto manje i s tvrdnjom da su hrvatski dijalekti ugroženi pa je zato važno poticati djecu na komunikaciju dijalektom ($\bar{x} = 3,89$). Podatci također pokazuju da ispitanici nemaju izražen stav o tome vole li se služiti zavičajnim govorom u radu s djecom ($\bar{x} = 3,23$), kao ni o tome imaju li se govornici nekoga jezika na radnome mjestu pravo koristiti onim idiomom koji najbolje odražava njihov identitet ($\bar{x} = 2,65$). Ispitanici se najmanje slažu s tvrdnjom da ne-standardni jezični izričaji nisu prikladni za komunikaciju u odgojno-obrazovnom kontekstu ($\bar{x} = 2,18$), što pokazuje pozitivno uvjerenje o uporabi zavičajnoga idioma. Na temelju navedenih rezultata može se reći da je potvrđena treća hipoteza koja glasi: *Odgojitelji smatraju da je uporaba narječja u odgojno-obrazovnim ustanovama poželjna.*

3.4. UPORABA ZAVIČAJNOGA IDIOMA – KVALITATIVNA ANALIZA

Posljednju skupinu pitanja anketnoga upitnika činila su pitanja otvorenoga tipa u kojima su ispitanici mogli samostalno dati odgovore na to u *kojim konkretnim odgojno-obrazovnim aktivnostima i situacijama upotrebljavaju zavičajni govor* te dati svoj završni komentar o uporabi zavičajnoga idioma u odgojno-obrazovnome radu.

Ispitanici su naveli ukupno 46 odgovora o konkretnim aktivnostima i situacijama u kojima se služe zavičajnim govorom. Na danim je odgovorima provedena tematska analiza te su izlučene četiri skupine aktivnosti. Prvu skupinu aktivnosti u kojima se odgojitelji služe zavičajnim govorom čine aktivnosti čiji su sadržaj zavičajne teme i narodni običaji. Takve su aktivnosti ispitanici naveli 14 puta, a neki su od navoda: *ako razgovaramo o tradiciji kraja u kojem živimo; kad je projekt o našem zavičaju; obilježavanje blagdana i običaja; u promicanju običaja Kastva i kastavštine* i slično. Drugu skupinu aktivnosti u kojima se odgojitelji služe zavičajnim govorom čine učenje pjesama, priča i igrokaza koji su napisani na zavičajnome idiomu te priredbe na kojima se oni izvode. Aktivnosti koje pripadaju ovoj skupini ispitanici su naveli devet puta, a neki su od navoda: *prilikom učenja pjesama, brojalica i igara iz zavičaja; či-*

tanjem priča na zavičajnom govoru; glazbene i dramske aktivnosti, imitativne igre; izvođenje pjesmica, društveno-zabavne aktivnosti; stihovi i pjesmice na čakavštini; pjevanje brojalice ili pjesmica u igrama na otvorenom; jezične igre i dr. Treću skupinu situacija u kojima se ispitanici služe zavičajnim idiomom čini odgojno-obrazovni rad s djecom u sklopu životno-praktičnih i radnih aktivnosti. Takvu vrstu aktivnosti ispitanici su naveli 12 puta, a neki su od navoda: imenovanje alata za vrt, imenovanje specifičnih biljaka našeg kraja; kada završe ručak da stave tanjure/pijate na kolica; pri objedu: nazivi jela i pribora (riži-biži), nazivi biljaka u prirodi; nazivi odjeće, upitne rečenice, radnje; u radnim aktivnostima pospremanja sobe dnevnog boravka i sl. Četvrtu tematsku skupinu čine odgovori u kojima ispitanici iskazuju da se zavičajnim idiomom služe općenito u komunikaciji s djecom koja govore tim govorom. Takva je uporaba čakavskoga idioma izrijekom navedena 13 puta, a ispitanici su istaknuli: razgovor s djecom (i roditeljima, kolegama) koja su izvorni govornici čakavskog dijalekta; svakodnevne situacije s djevojčicom koja govori čakavskim narječjem; pri ubacivanju u razgovor djece koja govore na dijalektu; komunikacija s djecom koja ne znaju riječ na standardnom hrvatskom jeziku; u neobaveznoj komunikaciji s djecom; najčešće kada komuniciram s djetetom koje se koristi zavičajnim govorom; koristim se zavičajnim govorom samo s onom djecom i roditeljima koji kod kuće također govore zavičajnim govorom. Premda u pitanju nije bila navedena uporaba standardnoga jezika, u odgovorima kada se služe zavičajnim idiomom, dio ispitanika naveo je i kada se služe standardnim jezikom, odnosno da postoje situacije u kojima rabe i zavičajni i standardni idiom. Tako ispitanici navode: Ponekad koristim neku riječ iz dijalekta, no kažem ju i na standardu kako bi ju razumjeli.; Komunikacija s djecom koja ne znaju riječ na standardnom hrvatskom jeziku, no u daljnjoj komunikaciji ja koristim riječ na standardnom hrvatskom jeziku uz razumijevanje korištenja riječi na dijalektu. Jedna ispitanica ističe kako se u komunikaciji koja je namijenjena svojoj djeci i svim roditeljima služi standardnim jezikom: U svim aktivnostima koje su namijenjene svim roditeljima (komunikacija u Viber grupi, obavijesti, roditeljski sastanci i slično) i svojoj djeci (pričanje priča, grupne aktivnosti, objašnjavanje zadatka) koristim se standardnim jezikom.

U posljednjem su pitanju ispitanici mogli dati svoj završni komentar. To je učinilo deset ispitanika. Na navedenim odgovorima provedena je tematska analiza. U odgovorima prevladavaju tri teme: uloga dijalekta, uloga vrtića i važnost standardnoga jezika. U završnome komentaru ispitanici su najčešće spominjali ulogu narječja. Istaknuli su da se u radu služe narječjem jer ono za pojedinca ima identitetsku ulogu (*ponekad namjerno iskoristim poneku riječ iz dijalekta radi osvještavanja identiteta; da znaju (...) ča čini njimi identitet*) te je također bitno obilježje kraja iz kojega dijete dolazi / u kojem živi (*da znaju z kude su; tu čuje se ča; ovdje žive – neka se uče*). Odgojitelji također ističu da je važno djecu izlagati narječju jer ono pripada nematerijalnoj kulturnoj baštini koju treba čuvati (*da se čuva tradicija kraja u kojem vrtić djeluje; dijalekti su jako vredni; poticati na očuvanje tradicije kako materijalne, tako i one nematerijalne u koju svakako spada i dijalektalni govor*). Jedan ispitanik ističe da je važno u odgojno-obrazovnome radu služiti se zavičajnim govorom zbog emocionalne uloge koju taj idiom ima (*kako bi se s odgajateljem brže i lakše povezala*).

Osim o važnosti uporabe zavičajnoga idioma u odgojno-obrazovnome radu odgojitelja, ispitanici su u završnom komentaru navodili i standardni jezik. Ponajprije su isticali njegovu višefunkcionalnu ulogu (*u aktivnostima koje su formalnije te zahtijevaju određeni standard poput programa predškole potrebno je izražavati se standardnim hrvatskim jezikom; u redovnom radu koristi se hrvatski standardni jezik*) te činjenicu da vrtić pohađaju i djeca čiji obiteljski idiom nije čakavski (*često je velik broj djece koja govorno ne pripadaju čakavskom dijalektu*). Jedan je ispitanik naveo kako smatra da je standardni jezik ugrožen (*standardni jezik sve je više ugrožen*) pri tome ne navodeći koji ga idiom ili jezik ugrožava.

Dio ispitanika u završnom je komentaru izrijekom isticao koja je uloga odgojitelja i vrtića kada je riječ o jezičnom vidu odgoja i obrazovanja djece. Ispitanici su najčešće isticali kako je uloga vrtića njegovanje dijalekta i poticanje djece da se njime služe (*treba njegovati čakavski govor među djecom; u posebnim prilikama njegovati zavičajni govor; potičite decu da govore svoji dijalekti; Smatram da je nužno njegovati narječja, te u odgojno-obrazovnom radu osmišljavati aktivnosti u kojima će se ko-*

ristiti narječje.). No, ispitanici također navode da je uloga vrtića pomoći djetetu u ovladavanju standardnim hrvatskim jezikom (*trebaju kod djece razvijati standardni govor; potrebno je izražavati se standardnim hrvatskim jezikom te djecu poticati na to*). Ispitanici smatraju kako je u obje zadaće ključna uloga odgojitelja (*Mislim da bi svi odgajatelji morali vladati standardnim jezikom, a njegovati dijalekt u području u kojem žive; ovisi to o senzibilitetu odgajatelja; ovisi o afinitetu odgojitelja*).

4. RASPRAVA

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem produbljuju naše spoznaje o ulozi različitih jezičnih idioma u hrvatskome odgojno-obrazovnome sustavu i njegovu doprinosu razvoju okomite višejezičnosti. Istraživanje je potvrdilo hipotezu da u profesionalnome radu odgojitelji više rabe standardni jezik nego zavičajni idiom. Pri tome uporaba pojedinoga idioma nije apsolutna, već ovisi o procijenjenoj razini formalnosti situacije. U situacijama koje ispitanici doživljavaju formalnima služe se standardnim jezikom, a u onima koje doživljavaju manje formalnima ili neformalnima služe se narječjem. No, ni u jednoj od tih situacija zavičajni idiom nije primaran ni apsolutan odabir, već se rabi u kombinaciji sa standardnim jezikom. Jedina situacija u kojoj se dio ispitanika služi isključivo dijalektom jest privatna komunikacija, odnosno slobodno vrijeme. Takav odgovor ne iznenađuje uzme li se u obzir višefunkcionalnost hrvatskoga standardnoga jezika i činjenica da je on zakonom određen oblik jezika službene komunikacije. Uz to, navedeni rezultat mogao bi se dovesti u vezu s tvrdnjom Starčevića, Kapovića i Sarić (2019) koji ističu kako se standardni jezik uobičajeno smatra jezičnim idiomom više vrijednosti i statusa. Dobiveni rezultat također pokazuje da se djeca susreću sa standardnim jezikom već u predškolskome razdoblju, dakle, bez obzira na ovladanost standardnim jezikom djeca su mu izložena prije polaska u osnovnu školu. Standardni je hrvatski jezik prisutan u svakodnevnome govoru odgojitelja, ali i u radu s dostupnim materijalima kao što su slikovnice, priče i medijski sadržaji. Stoga danas više ne možemo govoriti kao prije tridesetak godina o tome da djeca standardni jezik su-

sreću tek u osnovnoj školi, posebno ako se uzme u obzir činjenica velikoga obuhvata djece ranim i predškolskim odgojem i obrazovanjem. U osnovnoj školi djeca standardni jezik počinju formalno učiti, a njegovo usvajanje počinje mnogo ranije, već u predškolskome razdoblju, posebice prilikom boravka djeteta u vrtiću. Odgovori pokazuju da je za odgojitelje komunikacija s roditeljima u domeni službene komunikacije te je u većini odgovora na prethodna dva pitanja označuju kao komunikaciju na standardnome jeziku (72,3 %). Povećanje postotka komunikacije u smjeru standardnoga jezika prema roditeljima u odnosu na komunikaciju s djecom (47,9 %) možemo tumačiti i poznavanjem dječjega jezičnog razvoja i činjenice da komunikacija u svome prirodnom obliku mora biti na djetetu poznatome jeziku. Komunikacija sa stručnim timom u velikom je postotku prepoznata kao službena komunikacija na standardnome jeziku (83 %), kao i pisanje pedagoške dokumentacije (98,99 %), što je i očekivano s obzirom na vrstu jezične djelatnosti koja uključuje pisanje administrativno-poslovnim stilom (Patekar 2015).

Pitanje koje se odnosilo na uporabu zavičajnoga govora u profesionalnim aktivnostima pokazalo je da se odgojitelji u svim profesionalnim aktivnostima u većoj mjeri služe standardnim hrvatskim jezikom. Odgovori ispitanika upućuju na to da je odgojiteljima poznato da su dječji vrtići javne i obrazovne ustanove u kojima bi se trebalo primarno služiti standardnim hrvatskim jezikom, a uporabu zavičajnoga govora prilagodivati situaciji i aktivnostima. Zavičajni govor upotrebljavaju samo ponekad i to najčešće u životno-praktičnim i radnim aktivnostima te u društvenim i zabavnim aktivnostima.

Iz dobivenih rezultata uočljivo je kako se odgojitelji na području Primorsko-goranske županije uglavnom koriste zavičajnim govorom u radu s djecom, smatraju kako su hrvatski dijalekti ugroženi pa ih je potrebno poticati u odgojno-obrazovnome radu te je važno prilagoditi način izražavanja komunikacijskoj situaciji. Odgojitelji su iskazali neutralan stav prema tvrdnji da se na radnom mjestu može koristiti bilo koji jezični oblik, ali istovremeno smatraju kako su dijalekti prikladni za komunikaciju u odgojno-obrazovnome kontekstu. Također je većina odgojitelja iskazala stajalište da jezično izražavanje djece treba ispravljati, a u komunikaci-

ji s djecom ponekad ponove njihov iskaz na standardnome hrvatskom jeziku. Izneseni rezultati pokazuju raznolikost stavova odgojitelja o jezičnoj uporabi u odgojno-obrazovnome kontekstu. Odgojitelji smatraju da bi se u komunikaciji s djecom trebao upotrebljavati i standardni hrvatski jezik, kao službeni jezik, i zavičajni govor s ciljem očuvanja kulturne baštine i razvoja identiteta djeteta. Iz pitanja o uporabi i odnosu prema dijalektu vidljivo je da se većina ispitanika voli koristiti zavičajnim govorom u radu s djecom, samo je pitanje intenziteta i aktivnosti uolikoj ga mjeri upotrebljavaju. Također je prisutan pozitivan stav prema dijalektu jer je gotovo polovina ispitanika izrazila neslaganje s tvrdnjom da je zavičajni idiom neprikladan u komunikaciji s djecom. Dakle, ovo istraživanje donosi slične rezultate kao i prethodno spomenuta istraživanja o pozitivnom stavu učitelja prema uporabi dijalekta u školi (Cvikić i Turza-Bogdan 2022). Odgovori na pitanje o jezičnome ispravljanju djece morali bi se dodatno istražiti jer pokazuju zanimljiv trend. Naime, prevladava mišljenje da je djecu potrebno ispravljati u govoru, a trećina ispitanika smatra da ih nije potrebno ispravljati (37,2 %). S obzirom na to da postoje brojni načini i vrste ispravljanja dječjega govora (Težak 1998, Rosandić 2002) bilo bi uputno ispitati na koji se način djecu u govoru ispravlja u vrtiću. Upravo je način ispravljanja propitalo i sljedeće pitanje koje se također pokazalo indikativnim za daljnje istraživanje ovoga segmenta dobivenih podataka. Naime, u komunikaciji s djecom 36,2 % odgojitelja označuje da uvijek i često ponavlja djetetov iskaz na standardnome hrvatskom jeziku. Većina je odgojitelja označila stupanj ponekad (36,2 %), što je i razumljivo s obzirom na to da nisu sve komunikacijske situacije uputne za ponavljanje dječjega iskaza. Tu mislimo na one situacije koje bi čestim ponavljanjem narušile komunikacijski proces i komunikaciju učinile usiljenom i neprirodnom. To su prirodne komunikacijske situacije u kojima se dijete govorno izražava: pripovijeda, objašnjava ili razgovara. Da se mišljenje ispitanika kreće u pozitivnome smjeru u promišljanju o narječjima, pokazuju i odgovori u kojima ispitanici iskazuju potrebu prilagođivanja komunikacije ovisno o komunikacijskoj situaciji. Čak je 94,6 % odgovora u kategorijama uvijek i slažem se da svoj govor valja prilagoditi komunikacijskoj situaciji. To je u skladu

sa spoznajama o spontanosti i prirodnosti dječjega iskaza koje pridonose jezičnomu razvoju u ranoj dobi (Aladrović Slovaček 2019, Srebačić i Hržica 2015, Turza-Bogdan i Cvikić 2023). Odgovore na pitanje koje propituje mišljenje o važnosti komunikacije na dijalektu zbog njegove ugroženosti, posredno možemo povezati s istraživanjima o povezanosti stavova i uvjerenja s načinom rada i sa sadržajima koji se nude djeci. Naime, brojna istraživanja pokazuju da su te činjenice povezane i da stavovi nastavnika utječu na sadržaj i načine rada (Vizek Vidović i sur. 2003, Lučić 2007).

Usporedimo li ovo istraživanja sa sličnim istraživanjima koja su u posljednjih nekoliko godina provođena s učiteljima, mogu se pronaći podudarnosti (Cvikić i Novak-Milić 2015, Turza-Bogdan, Cvikić i Svetec 2016, Turza-Bogdan i Cvikić 2020, Cvikić i Turza-Bogdan 2022, 2023). Naime, i učitelji imaju pozitivan stav prema nestandardnim idiomima, no puno ih manje upotrebljavaju u svome radu nego što izražavaju pozitivan stav. Međutim, istraživanje provedeno među učiteljima Istre i Kvarnera, što se geografski djelomično podudara s Primorsko-goranskom županijom koja je ovdje zastupljena, pokazuje da se ti učitelji u većoj mjeri koriste dijalektom u nastavi nego učitelji u južnoj i sjevernoj Hrvatskoj (Cvikić i Turza-Bogdan 2022).

Prema odgovorima ispitanika u pitanjima otvorenoga tipa uočljivo je da se zavičajni govor u odgojno-obrazovnim ustanovama na području Primorsko-goranske županije rjeđe rabi nego standardni hrvatski jezik. U neformalnim situacijama, poput spontanih razgovora s djecom ili roditeljima, odgojitelji se povremeno služe zavičajnim govorom. Najčešće situacije u kojima se zavičajni govor ciljano rabi jesu prilikom interpretiranja zavičajnih tema i običaja te u brojalicama, pričama i tradicijskim pjesmama. Odgojitelji prepoznaju važnost uporabe hrvatskoga standardnog jezika kao jezika formalnoga obrazovanja i javne komunikacije, ali istodobno iskazuju pozitivan stav prema uporabi dijalekta. Mnogi ističu kako je važno znati prilagoditi govor komunikacijskoj situaciji i osvijestiti vlastite jezične navike. Zavičajni govor promatraju kao bogatstvo koje pridonosi razvoju identiteta djeteta ističući važnost vlastitih kompeten-

cija u osiguravanju ravnoteže između uporabe hrvatskoga standardnog jezika i zavičajnoga govora u odgojno-obrazovnome kontekstu. Sve navedeno upućuje na činjenicu da odgojitelji poštuju načelo fleksibilnosti odgojno-obrazovnog procesa što omogućuje prilagodbu interesima i potrebama djece te kulturi lokalne zajednice u kojoj vrtić djeluje (*Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* 2014).

Istraživanje koje su provele Babić-Sesar i Pavičić-Takač (2014) pokazalo je povezanost dobi ispitanika i sklonosti prema uporabi dijalekata. Babić-Sesar i Pavičić-Takač (2014) potvrdile su da se odrasli ispitanici podjednako služe standardnim hrvatskim jezikom i zavičajnim govorom, dok kod osoba treće životne dobi dominira zavičajni govor jer su cijeloga života izložene lokalnom govoru svoje zajednice. No, njihove nalaze ovo istraživanje nije potvrdilo. Naime, hipoteza prema kojoj će se uporaba dijalekta razlikovati s obzirom na godine profesionalnoga staža, nije potvrđena.

Posljednja, treća hipoteza glasila je: *Odgojitelji smatraju da je uporaba dijalekta u odgojno-obrazovnim ustanovama poželjna*. Prema dobitvenim rezultatima, odgojitelji su iskazali neutralan stav, odnosno najčešće su birali odgovor „niti se slažem niti se ne slažem”. Prema tome, ta se hipoteza ne može odbaciti, ali niti u potpunosti prihvatiti. S obzirom na činjenicu da u pojedinim tvrdnjama medijan iznosi više od 3, treba naglasiti da ipak postoji blagi pozitivan stav prema uporabi dijalekta u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Općenito govoreći, istraživanje je pokazalo kako odgojitelji na području Primorsko-goranske županije smatraju da se u većoj mjeri služe standardnim hrvatskim jezikom nego čakavskim narječjem. Postoje situacije i aktivnosti u kojima odgojitelji upotrebljavaju zavičajni govor, ali to ovisi o brojnim čimbenicima. Također, ispitanici su iskazali neutralan stav kada je riječ o njegovanju narječja u odgojno-obrazovnim ustanovama, iako ga povremeno upotrebljavaju u radu.

Potrebno je spomenuti da ovo istraživanje ima nekoliko ograničenja. Prije svega, uzorak ispitanika relativno je malen ($N = 94$), a samo su dva ispitanika muškoga spola. Također, istraživanje je bilo namijenjeno odgojiteljima koji rade u predškolskim ustanovama čiji su osnivači je-

dinice lokalne samouprave na razini Primorsko-goranske županije. Međutim, u nekim gradovima i manjim općinama nije zabilježen niti jedan odgovor ili je zabilježen vrlo mali broj odgovora. Rezultate ovoga istraživanja stoga ne možemo generalizirati, no oni pokazuju trend koji bi trebalo dodatno istražiti. Kako bi se prikupili precizniji podatci, obuhvatnije bi se ispitivanje moralo provesti na većem broju ispitanika i u svim mjestima Primorsko-goranske županije ili pak na razini cijele Republike Hrvatske. Nadalje, ovo je ispitivanje segmenta samoprocjene odgojitelja o uporabi narječja u odgojno-obrazovnim ustanovama. Dodatne bi se analize trebale zasnivati i na objektivnijem gledištu: promatranjima neposrednog rada odgojitelja u vrtiću tijekom određenoga razdoblja kako bi se prikupili dodatni podatci o uporabi narječnih idioma i hrvatskoga standardnog jezika u neposrednom radu s djecom.

5. ZAKLJUČAK

Rezultati provedenoga istraživanja upućuju na to da se odgojitelji na području Primorsko-goranske županije u odgojno-obrazovnim ustanovama, prema vlastitoj procjeni, više služe hrvatskim standardnim jezikom nego dijalektom. Iako mnogi izražavaju pozitivan stav prema uporabi i njegovanju zavičajnoga govora te prepoznaju njegovu kulturnu važnost, kao i važnost u izgradnji identiteta djeteta, utvrđeno je kako je hrvatski standardni jezik češće u uporabi. Također nije utvrđena značajna razlika u uporabi zavičajnoga govora s obzirom na radno iskustvo ispitanika. Dijete u interakciji s roditeljima, a kasnije i s odgojiteljima u predškolskim ustanovama, razvija svoje govorne, jezične i komunikacijske kompetencije. Usvajanje jezika nije samo jezična, već je i intelektualna sastavnica djetetova razvoja. Odgojitelj djetetu postavlja pitanja, potiče ga na govorenje, ali i slušanje, te stvaranjem poticajne okoline utječe na cjelokupni djetetov razvoj. Osim komunikacije s djecom, odgojitelj u svojem profesionalnom radu svakodnevno komunicira s roditeljima, sa stručnim suradnicima i s drugim dionicima odgojno-obrazovnog procesa.

Odgojitelji su profesionalci koji djetetu omogućuju stvaranje jezično poticajnog okružja pa o njihovim kompetencijama i sposobnostima ovisi djetetov cjelokupni razvoj. Budući da su dječji vrtići javne ustanove, odgojitelji bi se u njima trebali služiti hrvatskim standardnim jezikom. No kako bi djeci pomogli u izgradnji jezičnog i kulturnog identiteta, bitno je da imaju pozitivan stav prema dijalektu i njegovoj uporabi u odgojno-obrazovnom kontekstu. Iako ove rezultate ne možemo generalizirati, oni nam pokazuju pozitivan trend bez obzira na dob i godine staža. S obzirom na iznesene tvrdnje možemo naglasiti važnost poticanja odgojitelja na kritičko promišljanje i refleksiju u odnosu na jezične teme. Kako bi opravdali svoju ulogu u jezičnome razvoju djeteta i bili u doticaju sa suvremenim znanstvenim spoznajama u području jezičnoga razvoja i poticanja rane pismenosti, nakon temeljnog obrazovanja potrebna su njihova daljnja usavršavanja u ovim ciljanim temama. U svojem radu moraju znati kako razvijati jezičnu osjetljivost, kako uspješno integrirati zavičajni govor i poticati svijest o lokalnoj baštini, a istodobno biti uzor u uporabi hrvatskoga standardnog jezika.

LITERATURA

- Aladrović Slovaček, K. (2019). *Od usvajanja do učenja hrvatskoga jezika*. Zagreb: Alfa.
- Aladrović Slovaček, K. i Rimac Jurinović, M. (2021). Multilingualism as an advantage or an obstacle to the early acquisition of Croatian. U: *Journal of child language acquisition and development – JCLAD*, 9 (2021), 1; 209–222.
- Babić Sesar, T. i Pavičić Takač, V. (2016). *Slavonski dijalekt i hrvatski standardni jezik u okviru sustava okomite višjezičnosti*. U: S. Botica, D. Nikolić, J. Tomašić i I. Vidović-Bolt (Ur.), *Šesti hrvatski slavistički kongres – Zbornik radova sa znanstvenoga skupa*. I., Zagreb: Hrvatsko filološko društvo. 77–88.
- Borg S. Teacher cognition in language teaching: A review of research on what language teachers think, know, believe, and do. *Language Teaching*. 2003; 36(2): 81–109. doi:10.1017/S0261444803001903

- Burns, A., Freeman, D. and Edwards, E. (2015). Theorizing and Studying the Language-Teaching Mind: Mapping Research on Language Teacher Cognition. *The Modern Language Journal*, 99: 585–601. <https://doi.org/10.1111/modl.12245>
- Cvikić, L. i Knežević, Ž. (2023). Beliefs about Standard Language as a Building Block of Preschool Teacher Cognition. U: *Savremeno predškolsko vaspitanje i obrazovanje: tendencije, izazovi i mogućnosti*. Marin-ković, Snežana (Ur.). Užice: Univerzitet u Kragujevcu. 259–270.
- Cvikić, L. i Novak-Milić, J. (2015). *Međukulturna kompetencija u predmetu Hrvatski jezik: teorijske postavke, pripremljenost i stavovi učitelja*. U: S. L. Udier i K. Cergol Kovačević (Ur.) *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja*, Zbornik radova s 28. međunarodnoga znanstvenoga skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku. Zagreb: Srednja Europa. 145–162.
- Cvikić, L. i Turza-Bogdan, T. (2022). Potiče li se u nastavi Hrvatskoga jezika okomita višejezičnost? U: Aladrović Slovaček (Ur.) *Suvremena promišljanja o usvajanju i učenju hrvatskoga jezika*. Zagreb: Alfa. 171–190.
- Kovačević, M. (1996). Pomaknute granice ranoga jezičnoga razvoja: okvir za novu psiholingvističku teoriju. *Suvremena lingvistika*, 41–42(1–2), 309–318. <https://hrcak.srce.hr/24214>
- Kuvač Kraljević J. i Kologranić Belić, L. (2015). Rani jezični razvoj. U: Kuvač Kraljević, J. (ur). *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. 25–33.
- Kuvač Kraljević, J. (ur). (2015). *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Lučić, K. (2007). Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi. *Odgojne znanosti*, 9(1), 135–150. <https://hrcak.srce.hr/20837>
- Miljak, A. (1987). *Uloga komunikacije u razvoju govora djece predškolske dobi*. Zagreb: Školske novine.

- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*.
- Pavličević-Franić, D. i Kovačević, M. (2001). *Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini II: teorijska razmatranja, primjena*. Zagreb – Jastrebarsko, Sveučilište u Zagrebu; Naklada Slap.
- Kovačević, M. i Pavličević-Franić, D. (2003). *Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini II: teorijska razmatranja, primjena*. Zagreb – Jastrebarsko, Sveučilište u Zagrebu; Naklada Slap.
- Patekar, J. (2015). Prijedlozi rješenja pravopisnih nedoumica u vođenju pedagoške dokumentacije. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 156(4), 477–493. <https://hrcak.srce.hr/166217>
- Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.
- Prebeg-Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik, materinski, drugi i strani jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rosandić, D. (2002) *Od slova do teksta i metateksta*. Zagreb: Profil.
- Squires, D. i Bliss, T. (2004). Teacher visions: Navigating beliefs about literacy learning. *The Reading Teacher*, 57 (8): 756–763.
- Srebačić, I. i Hržica, G. (2015). Aktivnosti poticanja jezičnog razvoja. U: Kuvač Kraljević, J. (ur). *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. 25–33.
- Starčević, A., Kapović, M. i Daliborka Sarić, D. (2019). *Jeziku je sve jedno*. Zagreb: Sandorf.
- Šagud, M. (2015). Komunikacija odgajatelja i djece u igri i strukturiranim aktivnostima. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 64(1), 91–111. <https://hrcak.srce.hr/143872>
- Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju. *Govor*, 26(2), 119–149. <https://hrcak.srce.hr/165964>
- Težak, S. (1989). *Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

- Turza-Bogdan, T., Cvikić, L. i Svetec, M. (2017). Hrvatski kao nematerinski jezik – recepcija studenata Učiteljskog fakulteta. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 19 (2017), 1; 95–114.
- Turza-Bogdan, T. i Cvikić, L. (2020). Multilingualism in the Mother Tongue Classroom – Between Theory and Practice: an example from Croatia // *Language and Culture in the Intercultural World*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. 126–145.
- Turza-Bogdan, T. i Cvikić, L. (2023). *Dijete, jezik, pismenost, Jezični temelji i poticanje pismenosti u odgojno-obrazovnom kontekstu*. Zagreb: Učiteljski fakultet.
- Vignjević, J. (2025). *Riječi u vrtiću*. Zagreb: Sveučilišna naklada i Učiteljski fakultet.
- Williams, M. and Burden, R. (1997). *Psychology for Language Teachers A Social Constructivist Approach*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Vizek Vidović, V., Vlahović-Štetić, V., Rijavec, M., Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-VERN.
- Velički, V. (2009). Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. *Metodika: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, 10, 80–91. <https://hrcak.srce.hr/40817>
- Volarić, M. (2025). *Samoprocjena uporabe hrvatskog standardnog jezika i nestandardnih idioma u govoru odgojitelja* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:247934>.

CROATIAN STANDARD LANGUAGE AND IDIOMS IN THE EDUCATIONAL WORK OF PRESCHOOL EDUCATORS

ABSTRACT

The paper presents a study of the opinions of preschool educators on the use of the Croatian standard language and their own idiom (the Čakavian dialect) in educational work. The respondents were educators from the Primorje-Gorski Kotar County, and the situations in communication with children and in professional activities with adults were examined in relation to the use of the standard Croatian language and the native speech, as well as their self-assessment of the use of the dialect. It was also attempted to determine whether there is a connection between the use of the Čakavian dialect with regard to the age and years of work experience of the respondents. The results showed that the majority of educators use the standard Croatian language in a professional context and that there is no significant difference in the use of the Čakavian dialect with regard to the age or work experience of the respondents.

Key words: Croatian standard language, spoken idiom, kindergarten, early literacy